

Nghi Vấn Về Cây *Renanthera annamensis* Rolfe 1907

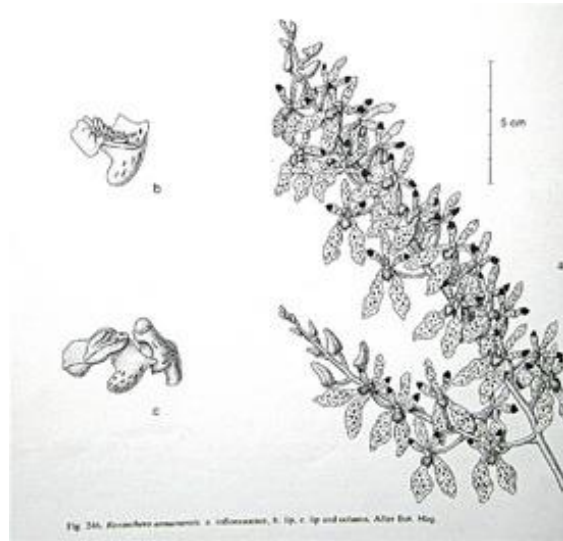
Nhân khi tìm hiểu về những cây *Renanthera* (Huyết Nhung, Phượng vĩ) của Việt Nam chúng tôi thấy có một nghi vấn: Cây *Renanthera annamensis* thực sự có hay không?

Trong cuốn *The Orchids of Indochina* do Gunnar Seidenfaden sưu tầm trang 366 và 367: năm 1907 Robert Allen Rolfe (1855-1921) đưa ra công bố về cây lan này với hình vẽ một cành lan có rất nhiều hoa.

Robert Allen Rolfe

Ảnh: www.orchids.co.in

Hình vẽ: *The Orchid of Indochina*

Gunnar Seidenfaden cho rằng: Lời mô tả và hình vẽ của Rolfe, không có màu sắc và kích thước của hoa lại lớn gấp đôi, nên ông tin rằng đó là cây *Renanthera imschootiana*.

***Renanthera annamensis* Rolfe**

Bot. Mag. T. 8116, 1907. – Gagnepain 1934: 529 p. p.; Seidenfaden 1975b: 97; Ban & Huyen 1983: 204; Averyanov 1988g: 67; 1990: 147.

Occurrence: Vietnam: Annam, sine loc. (Micholitz sine no. K. type), Dalat (Long 143 LE).

Distribution: Endemic.

I know this taxon only from Rolfe's description and plate, and the separation from *R. imschootiana* in the key above is based on this. Gagnepain referred here a collection by Evrard (No. 905), this is in Paris, unfortunately without indication of colours of the flowers, but the measurements are twice as large as those on Micholitz's plant, so I believe it to be *R. imschootiana*. See Fig. 246.

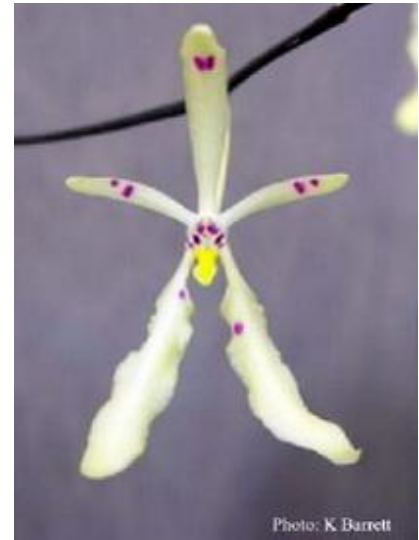
79 năm sau một hình vẽ có màu vàng (không biết căn cứ vào đâu) xuất hiện trong cuốn *Orchids from Curtis's Botanical Magazine* năm 1986, nhưng cũng chỉ là vẽ lại theo hình của Rolfe.

Theo cuốn *Cây Cỏ Việt Nam* do Phạm Hoàng Hộ (1993) và *Phong lan Việt Nam* Trần Hợp (1998) cây lan này có thân dài 2-3 thước lá dầy, cứng dài 5-7 phân, rộng gần 2 phân. Chùm hoa có nhánh dài 25 phân, hoa vàng có đốm đỏ mọc ở Đà Lạt.

Năm 2003, Phân hội Giám khảo Hoa lan Hoa Kỳ vùng trung Thái Bình Dương (AOS Pacific Central Judging Center) đã cấp giải CBR (Certificate of Botanical Recognition) giải dành riêng cho những cây hiếm quý, cho cây lan *Renanthera annamensis* của White Oak Orchids với 10 hoa như hình bên cạnh.

Thấy hình ảnh của hoa lan này giống y hệt cây *Renanthera citrina*, chúng tôi đã viết thư xin xác nhận có đúng là cây *Renanthera annamensis* hay không, nhưng không có hồi âm.

Ngày 7-5-2011, trong cuộc triển lãm của Orchid Society of NW Pennsylvania Show, tại Erie, Pennsylvania, một cây lan mang tên *Renanthera annamensis* của Marlow's Orchids lại được cấp giải CHM (Certificat Horticultural Merit) của Hội Hoa lan Hoa Kỳ.

Ảnh: Tim Morton

Nhưng sau đó nhóm chuyên gia nhận diện các cây nguyên giống (Species Identification Task Force, SITF) với sự cộng tác của Leonid Averyanov đã xác nhận cây lan này chỉ là cây *Renanthera citrina* mà thôi và giải này được hủy bỏ.

Trong trang Vietnam www.vncreatures.net cũng có hình ảnh mang tên *Renanthera annamensis* của Nguyễn Thị Liên Thương với hình dáng và màu sắc của cây *Renanthera citrina* nhưng không có lời mô tả về cây.

Trong các sách vở, tài liệu đều ghi cây lan này là đặc hữu của Việt Nam và mọc tại Đà Lạt, nhưng những nhà sưu tập hoa lan nổi tiếng của xứ lạnh, mây mù như: Nông Văn Duy (Viện sinh học Tây Nguyên), Phan Thanh Sang (Sang Còi), Lê Trọng Châu, Lê Văn Thành, Nguyễn Tuấn Trình, Ngọc Lý Hiền, Trần Văn Thu (Vĩnh Mai), v.v... cũng không ai có cây lan này. Ngay cả Leonid Averyanov, tuy có ghi tên cây lan trong cuốn Updated Checklist of Orchids of Vietnam, nhưng trong các bản báo cáo về những cây lan VN bao gồm địa điểm và thời gian tìm thấy, có đề cập tới các cây *Renanthera* khác mà không hề thấy nói tới cây *Ren. annamensis*.

Trong chuyến viếng thăm Đà Lạt vào ngày 8-4-2010 chúng tôi đã thấy một cây lan có hình dáng tương tự tại vườn lan của anh Nguyễn Hữu Vinh, nhưng xem kỹ ra cũng chỉ là một cây *Renanthera citrina* và anh xác nhận đã mua từ miền Bắc chứ không phải là lan rừng Đà Lạt.

Theo hình vẽ của Rolfe và Curtis, lá cây *Ren. annamensis* có hình dáng trông giống như *Ren. coccinea* hơn, bởi vì lá cây *Renanthera citrina* dài và mềm hơn.

Hơn nữa theo lời mô tả của Phạm Hoàng Hộ và Trần Hợp, cây *Ren. annamensis* thân dài tới 2-3 thước, như vậy hợp với kích thước của cây *Ren. coccinea*. Còn các cây khác như *Ren. imschootiana*, *Ren vietnamensis*, *Ren. citrina* thông thường chỉ cao 30-60 phân, hiếm khi cao tới gần 1 thước như cây *Ren. citrina* tại vườn lan Nguyễn Hữu Vinh.

Ngoài cây *Ren. annamensis*, Việt nam còn có 4 cây lan khác, đó là:

Ren. citrina mọc tại Cao Bằng.

Ren. coccinea mọc rộng rãi từ miền Bắc cho đến miền Trung.

Ren. imchoostiana mọc tại Tây Nguyên và Lâm Đồng.

Ren. vietnamensis mọc tại Hà Giang.

Renanthera citrina
Ảnh: Chu Xuân Cảnh

Renanthera coccinea
Ảnh: Nguyễn Minh Đức

Renanthera imschootiana
Ảnh: Bùi Xuân Đáng

Renanthera vietnamensis
Ảnh: Bùi Xuân Đáng

Như vậy cây *Renanthera annamensis* là cây nào? Hoa và màu hoa (theo Rolfe và Curtis) giống như cây *Renanthera citrina*. Thân dài (theo lời mô tả của Phạm Hoàng Hộ và Trần Hợp) và lá (hình của Curtis) lại giống như *Renanthera coccinea*. Vậy thì cây này có thực hay không? Hay chỉ là một sự nhầm lẫn nào đó? Từ năm 1907 đến nay tức là 104 năm qua, chưa có ai trông thấy tận mắt cây lan cả, hay là nó đã tuyệt tích khỏi rừng núi Lâm Đồng, Đà Lạt?

Các bạn nghĩ thế nào? Có hay không có, chúng ta hãy đợi xem sao.

Nhân mùa lễ Tạ Ôn, xin cảm ơn Thượng đế đã ban cho quê hương Việt Nam trên 1200 bông hoa xinh đẹp, nay dù có hay không chẳng sao. Mặt khác tôi phải xin tạ ơn quê hương thứ 2 đã cho tôi có một đời sống an nhàn và phương tiện dồi dào để có thể ngồi viết những giòng này thay cho lời cảm ơn các bạn xa gần đã gặp trong thời gian vừa qua.

Mùa lễ Tạ Ôn 2011
BÙI XUÂN ĐÁNG